

*Eliteidrættens karriereformer og
samfundsmæssige relevans:*

NÅR FRITIDEN BLIVER ET (UBETALT) ARBEJDE

Af Rasmus K. Storm

INDLEDNING¹⁾

Danske eliteudøvere præsterer generelt på det højeste niveau nogensinde (Storm & Nielsen 2017). Ser man bort fra en mindre nedgang de seneste par år, har dansk konkurrenceevne i international elitesport oplevet fremgang med det vel nok hidtil bedste resultat ved de olympiske lege i Rio de Janeiro i 2016 (Storm & Nielsen 2019). Her toppede den danske delegation ved at høste i alt 15 medaljer.

Den danske 'guldalder' kommer lidt mere end 30 år efter, at den danske elitestøtteorganisation, Team Danmark, blev oprettet i 1984. Dengang som følge af et faldende dansk niveau med skuffende resultater (Hansen 2012). Siden er dansk eliteidræt på mange områder blevet mere kommercialiseret og professionel. Desuden tilflyder der området mange direkte og indirekte offentlige ressourcer via kommunale og statslige kanaler, og der er nu langt flere ansatte i specialforbundene, Team Danmark samt i kommunerne, der arbejder med området.²⁾ Udviklingen har haft en afsmittende effekt på udøvernes præstationsniveau, og i denne artikel sættes først og fremmest fokus på de vilkår, udøverne udlever deres elitekarriere under.

Generelt viser den foreliggende forskning, at udøverne trives (Storm, Nielsen & Thomsen 2016; Storm 2008), men bevægelsen fra amatør til elite – og de deraf stigende krav – har gjort elitekarrieren til et arbejdslignende forhold med lave indtægter, hvorunder udøverne reelt bruger en stor del af deres

fritid på at stræbe efter sportslig succes. Det er kun inden for de mest professionaliserede sportsgrene som fodbold og håndbold samt (for et fåtal af atleter i) enkelte andre sportsgrene, at atleterne kan leve af deres sport. Til gengæld støtter Team Danmark de øvrige udøvere med statslige ressourcer og hjælp, og gennem årene er der kommet yderligere fokus på talent og elite herhjemme. Ud over at de stigende krav til, hvad der kræves for at være med på topniveau, rejser spørgsmål om konsekvenserne for udøverne i bredeste forstand, stiller udviklingen også spørgsmålet om, hvad elitesport og -udøvelse overhovedet gør godt for. Hvorfor bruger nationer som Danmark offentlige ressourcer på at være konkurrencedygtige i international elitesport? Giver det overhovedet mening i et bredere samfundsmæssigt perspektiv, eller er elitesport i virkeligheden en fjollet (fritids)aktivitet for de få, hvis tilskud med fordel kunne bruges på mere nyttige formål? Artiklens andet formål er på baggrund af de spørgsmål at drøfte eliteidrættens bredere samfundsmæssige relevans.

Artiklen er struktureret som følger: Først opstilles en teoretisk ramme vedr. eliteidrættens egenart. Dernæst giver artiklen en kort indføring i det danske elitesportssystem, hvorefter de danske udøvers forhold og betingelser berøres. Derefter diskuteres de givne indsigter i forhold til spørgsmålet om eliteidrættens samfundsmæssige nytte, inden et sidste perspektiverende afsnit afslutter artiklen.

TEORETISK RAMME

Der findes mange teoretiske tilgange, der søger at indkredse en passende forståelse af idrættens elitemæssige side. Skal man belyse eliteudøvernes betingelser samt elitesportens egenart og samfundsmæssige værdi, er det imidlertid brugbart at læne sig op ad den norske idrætssociolog Jan Ove Tangen (1997). Han foreslår at anvende Niklas Luhmanns systemteori (Luhmann 1995) til at forstå sporten som et funktionelt socialt (sub)system (Tangen 2004). Tilgangen er nyttig, fordi den kan medvirke til at afdække, hvorfor såvel private som offentlige aktører interesserer sig for – og bruger så mange ressourcer på – (elite)idræt, som det er tilfældet. Den giver også en forklaringsramme til at indplacere eliteidrætten i en bredere diskussion af dens samfundsmæssige relevans og værdi.

Sporten som socialt (og samfundsmæssigt spejl-) system

Tangen (2004) anfører, at sporten er et socialt kommunikationssystem bygget op om det symbolsk generaliserede medie 'sejr'. Ledeforskellen vinde/ tabe – eller systemets såkaldte kodificering – er det helt overordnede princip for dets kommunikative events, i dette tilfælde i forhold til fysisk aktivitet og bevægelse rettet mod præstation og konkurrence.³⁾ Koden bestemmer, hvad der er hhv. succes og fiasko for systemet (Thyssen 2000).

Uddifferentieringen af sporten som samfundsmæssigt subsystem gennemløber flere processer (Tangen 1997), men vi dvæler i denne sammenhæng kun ved dens senere historiske funktion; som spejlsystem. Ifølge Tangen (1997, 2004) har samfundet i takt med modernitetens udvikling haft behov for et system, der kunne vise, hvilke samfundsmæssige aktiviteter der er nødvendige for at sikre dets overordnede værdinorm; 'Fremskridtet' ('Progress'). Han argumenterer, at op mod moderne tid svækkes sportssystemets funktion som forberedelse af fysiske individer til krig og konflikt – blandt andet pga. den teknologiske udvikling – men får i stedet en ny primær funktion. Den består i at udvikle en let afkodelig kommunikationsform, som øvrige subsystemer kan spejle sig i for at finde orienteringsretning i forhold til fremskridtet:

“Samfundet havde – og har – et problem med at få subsystemerne til at iagttage samfundets generelle ledelseforskelle; 'fremskridt/tilbageskridt'. Der var et behov for et system, der kunne vise eller gøre denne ledelseforskelle observerbar for andre subsystemer. Der var også behov for at teste fordele og ulemper ved konkrete og relevante aktiviteter vedr. fremskridtet for samfundet som helhed. Med andre ord var der brug for et system, der kunne spejle ledelseforskellen og teste nødvendige aktiviteter med mindst mulig samfundsmæssig risiko” [egen oversættelse, red.] (Tangen 2010: 139).

Betingelserne for sportssystemets nye rolle opstår derved, at det moderne samfunds forøgede kompleksitet – set i forhold til tidligere samfundstyper – giver problemer i forhold til dets generelle retning og selvrefleksion. Her virker sportssystemet som en løsningsmodel, fordi det ifølge Tangen (Tangen 1997) fremviser, hvordan fremskridtet kan sikres, og dermed fungerer som et slags styringsredskab. Hvis det er en korrekt iagttagelse, kan vi bedre forstå, hvorfor elitesporten overhovedet udvikler sig, hvorfor den kommercialiseres, og – ikke mindst – hvorfor statslige og kommunale aktører involverer sig i den.

Hvad angår kommercialiseringen, så sker der teoretisk set en strukturel kobling mellem sportssystemet og det økonomiske system. På den ene side kan sportssystemet bruge det økonomiske systems ressourcer til at sikre sin autopoiesis gennem organisationssystemer (Tangen 2004), f.eks. når fodboldklubberne kommercialiseres, og atleterne bliver professionelle. Så kan de træne mere, få nyt udstyr og faciliteter og dermed bedre opnå sejren. På den anden side kan det økonomiske system koble sig på via virksomheder, der bruger de sportslige præstationer og atleterne som reklamesøjler for at vise, at de er succesfulde og lever op til samfundets overordnede normsæt i deres stræben efter profit.

Set i forhold til statslige aktørers involvering i eliteidrætten, er det kendetegnende, at der gennem de senere år er udviklet et våbenkapløb i international elitesport, hvor stadig flere nationer søger at gøre sig konkurrencedygtige i kampen om medaljer (De Bosscher et al. 2015; De Bosscher 2007). På samme måde som øst- og vestblokken under den kolde krig konkurrerede om at fremvise deres respektive systemparadigmers overlegenhed på sportspladsen (D'Agati 2013) – som et udtryk for deres tilsvarende styrke i konkurrencen på teknologi, rumfart og våben – så søger flere og flere nationer i dag at udtrykke deres evner i den globale kapitalisme gennem elitesportsresultater (Hil-

voorde, Elling & Stokvis 2010; Freeman 2012). Det er f.eks. oplagt, at Kina (2008), England (2012), Rusland (2014) og Brasiliens (2016) satsninger i forbindelse med OL-værtsrollen havde sådanne geopolitiske undertoner. Det politiske system kobler sig med andre ord også strukturelt til sportssystemet, men gør det med mindre samfundsmæssig risiko, end hvis konkurrencen mellem stater f.eks. skulle udvikle sig til krise eller væbnet konflikt.

Man skal passe på med at påstå, at geopolitiske ambitioner havde noget at sige i forbindelse med det danske elitesportssystemets tidlige udviklingsfase, men ønsket om forbedret elitesportslig konkurrenceevne har været styrende og er blevet langt mere eksplicit over tid (Ibsen, Hansen & Storm 2010; Storm 2012a). Det skærpede fokus på denne form for output skete under politisk indflydelse i Anders Fogh Rasmussens borgerlige regering, der tiltrådte i 2001. Op gennem nullerne udbredte der sig en mere fremtrædende ideologisk præstationslogik på det eliteidrætslige område. Luhmann (1995) taler om, at programmer operationaliserer subsystemernes koder, og selvom man kan diskutere, hvor eksplicit strategien var, så blev Anders Fogh Rasmussens (programmæssige) kulturkamp mod det, han kaldte 'rundkredspædagogikken', en klarere del af det danske elitesportssystemets kommunikationsprogram. Ikke forstået således at der ikke havde hersket præstationslogik før, men fokuset blev skærpet.

Det ideologiske tankegods om at belønne dem, der gør en ekstra indsats, blev konkret institutionaliseret i forbindelse med revideringen af eliteloven i 2004, hvor der i forbindelse med forarbejderne til lovarbejdet blandt andet blev lagt vægt på, at Team Danmark skulle til at fokusere mere på output (resultater) og prioritere i forhold til det (Storm 2012a). At de nye organisatoriske beslutningspræmisser blev en del af elitesportssystemets kommunikation viste sig konkret ved, at Team Danmark i slutningen af nullerne gennemførte en indsnævring af antallet af støttede specialforbund og atleter ved at fokusere mere direkte på deres medaljepro-

tentiale og præstationer, end det var set tidligere. Siden er den nye beslutningskommunikation (Luhmann 2003) fastholdt organisatorisk – der skal kort sagt leveres medaljer for støttekronerne – men en anden bærende søjle i det danske elitesportssystem er dog stadig i fokus. For selvom de danske satsninger har øget vægt på sportsligt output, tilrettelægges støtten til eliten stadig på en social og samfundsmæssig forsvarlig måde. I den forstand balanceres fokuset på resultater med et hensyn til at sikre udøverne civilt, når elitekarrieren er forbi, hvilket for de fleste er tidligt i trediverne – eller før.

DET DANSKE ELITESPORTS-SYSTEM OG ATLETERNES KARRIEREFORHOLD

Det danske elitesportssystem er udtryk for en særlig velfærdsstatslig måde at håndtere ønsket om at stimulere sportssystemets sejrskode på (Nielsen & Storm 2014). Faktisk var det en forudsætning for, at det politiske system overhovedet begyndte at yde direkte tilskud til elitesporten, at centrale elementer om social og samfundsmæssig ansvarlighed kom med i den første danske lov om eliteidræt, der blev vedtaget i Folketinget i 1983 (Hansen 2012). Siden er lovgivningen blevet revideret i 2004, men det sociale ansvarlighedselement står stadig – som nævnt – som en af de bærende søjler i det danske støttesystems beslutningskommunikation. I dag har eliteidrættens primære organisationssystem, Team Danmark, i omegnen af 142 mio. kr. årligt til rådighed, og de anvendes til en bred vifte af støtte møntet på *amatøreliten*, dvs. de udøvere, der ikke har et professionelt ansættelsesforhold i sportsligt henseende til en klub.⁴⁾

Figur 1 viser udviklingen i institutionens indtægter og udgifter i dens levetid. Det kan ses, at efter markante stigninger i indtægterne (tips- og lottomidler, sponsorindtægter og øvrige indtægter) fra midten af firserne til starten af halvfemserne, har omsætningen været stagnerende de senere

år.⁵⁾

FIGUR 1: TEAM DANMARKS OMSÆTNING OG SAMLEDE UDGIFTER I MIO. KR., 1985-2017, 2017-PRISER

Kilde: Team Danmarks årsrapporter i perioden

I dag tilflyder der dog også ressourcer til de danske eliteudøvere via andre kanaler, f.eks. gennem de såkaldte elitekommuneaftaler som Team Danmark nu har 23 af.⁶⁾ Desuden stiller kommunerne faciliteter til rådighed til eliten, ligesom klubberne også spiller en stigende rolle i eliteudviklingsarbejdet. I mange kommuner er forventningen, at byens atleter medvirker til at sætte den på landkortet. Forestillingen er, at elitekommunerne virker tiltrækkende på talenter, der gerne vil bosætte sig og i den forstand gøre byen mere attraktiv for andre borgere. Det (lokale) politiske system ser med andre ord en fordel i at koble sig til sportssystemet, der omvendt kan sikre sin egen autopoiesis ved at få kommunerne til at understøtte den generelle talentudvikling på lokalt niveau.

Den primære nationale støtte til topeliten sker imidlertid gennem Team Danmark i samarbejde med eliteudøvernes respektive specialforbund. Konkret udformer Team Danmark projekter og aftaler vedr. indhold, finansielt tilskud og forventet output med specialforbundene, der har den primære kontakt til udøvere. Gennem de senere år er kommunikationen vedr. støttepraksis i forhold til forventningerne om sportslige resultater som nævnt blevet skærpet, og umiddelbart betragtet har det givet afkast. Den danske konkurrenceevne er blevet styrket (Storm et al. 2016), men hvad betyder de forbedrede resultater for udøvernes betingelser og vilkår?

Det overordnede billede er, at de danske eliteudøvere trives. Selvom det er nogle år siden, at der er blevet gennemført større, dybdegående studier af eliteatleternes forhold, så tyder de, der er lavet, på, at atleterne på mange parametre klarer sig godt (Storm 2008). F.eks. er de generelt højere uddannet end normalbefolkningen – eller på vej til at blive det (Nielsen, Nielsen & Storm 2000; Nielsen, Nielsen, Christensen, &

Storm 2002). Det skyldes blandt andet, at Team Danmark har medvirket til at lave fleksible uddannelses-tilbud, f.eks. i gymnasieskolen, og at programmet vedr. social og samfundsmæssig forsvarlighed har institutionaliseret sig i en kultur om, at man som eliteudøver uddanner sig parallelt med idrætskarrieren. Imidlertid er tidspresset i dagligdagen højt. Der trænes og konkurreres ganske enkelt meget samtidig med, at job eller uddannelse passes.

Desuden viser den foreliggende forskning, at der er idrætsgrenspecifikke forskelle hvad angår tidsforbrug og tilrettelæggelse af træning og konkurrence. Særligt kendetegnende er det, at de mest professionaliserede sportsgrene, f.eks. håndbold og fodbold, kan yde den største økonomiske støtte til atleterne. I begge sportsgrene, men særligt i fodbold, er der tale om egentlige ansættelser med høje lønninger (Storm & Almlund 2006). Når udøverne går den professionelle vej, falder de ud af Team Danmark-systemet, og klubberne tager kontrollen. Det betyder, at den sideløbende uddannelse eller forberedelse på tiden efter sportskarrieren typisk neddroles kraftigt (Nielsen et al. 2002). De kommercielle sportsklubbers stræben efter profit, som klubbernes primære kobling til det økonomiske system fordrer, trumfer med andre ord det politiske systems kommunikation om at sikre 'det hele (elite-)idrætsmenneske' i den professionaliserede del af sportssystemet.

For amatørreliten uden hel- eller deltidsprofessionelle kontrakter er træningstiden ikke nødvendigvis mindre end for de professionelle, der pga. af deres aflønning har mere tid til restitution og hvile – og kan leve et mindre stresset liv. Tilmed tjener amatørreliten kun få penge. Ifølge den seneste undersøgelse af atleternes indtægter (Storm et al. 2018), angiver 50 pct. af de atleter, der er en del af Team Danmarks støttesystem, at deres bruttoindtægt i 2018 ligger under 100.000 kr. 21 pct. angiver at have mellem 200.000 og 299.000 kr., mens lige knap 5 pct. angiver at tjene mere end 699.000 kr. Samme undersøgelse viser, at 24 pct. har lånt penge af familie eller venner for at finansiere deres elitekarriere. 56 pct. angiver at have fået penge til at finansiere elitekarrieren af venner/familie.⁷⁾

Det samlede billede af udøvernes forhold er på denne baggrund, at fritiden for eliteudøverne i stor udstrækning er et (ubetalt) arbejde, hvor selve de sportslige resultater er det helt primære mål.⁸⁾ Reelt opløses relationen mellem arbejde og fritid, da udøverne kaster fritidsressourcer ind i kampen for

sportslig succes. Det er få, der har høje indtægter, og det kræver støtte fra familie og venner, specialforbundene og Team Danmark at komme til tops. Udøverne angiver som nævnt at have en god tilværelse, men det er en dagligdag præget af mange timer med studier og/eller arbejde, træning og konkurrence – og med en lille personlig økonomi.

ELITEIDRÆTTENS SAMFUNDSMÆSSIGE BETYDNING

Med en kommercialiseret sport, der giver grobund for underholdning, og et velopbygget dansk elitesportssystem, hvortil der flyder store samfundsmæssige ressourcer – ud over den tid, udøverne selv bruger på deres karriere – er det nærliggende at spørge, hvad det hele skal gøre godt for. Hvori består egentlig eliteidrættens samfundsmæssige relevans? Og står den overhovedet mål med ressourceanvendelsen?

Hvad angår den kommercielle side, er det indlysende, at den strukturelle kobling mellem det økonomiske system og sportssystemet har en stor betydning for de organisationssystemer, der er involveret. Som nævnt bruger virksomheder eliteatleter som reklamesøjler og leverer sponsorydelser til gengæld. Tab/vind koden konnoterer det økonomiske systems kode, og det giver konkret payoff.

Hvad angår den offentlige involvering i elitesport, er det et almindeligt anvendt argument, at ressourcerne er givet godt ud. Således anføres det f.eks. ofte fra politisk side, at elitesportsudøvelse og de resultater, atleterne frembringer, virker stimulerende på den brede idrætsdeltagelse. Det politiske systems kommunikation går som regel på, at der er en slags trickle down-effekt, hvor inaktive børn, unge eller voksne bliver inspireret af elitens præstationer til selv at blive aktive. Det betyder øget folkesundhed og sparede omkostninger i sundhedsvæsenet, hvilket forekommer som et godt argument i tider præget af New Public Management (NPM) i den offentlige sektor. I dette programregime indoptager de offentlige organisationssystemer markeds-mæssig kommunikation og ser offentlige udgifter som 'investeringer', der skal kunne betale sig eller give anledning til positive eksternaliteter. Desuden argumenteres det, at de store sportsevents, der afholdes på dansk jord – og som det offentlige ofte yder direkte eller indirekte tilskud til – giver anledning til turisme- og brandingeffekter, hvorved de 'investerede' offentlige ressourcer betaler sig selv (flere gange) tilbage (Jakobsen, Solberg, Halvorsen & Jakobsen 2013).

Problemet er bare, at der er svag dokumentation for denne type NPM-(program)kommunikations holdbarhed. Således er den generelle konklusion i litteraturen, at man ikke kan tale om en automatik mellem gode (dårlige) eliteresultater og øget (mindsket) idrætsdeltagelse (Storm, Nielsen & Jakobsen 2018). Desuden er der forskningsmæssig enighed om, at økonomiske effekter af sportsevents som regel er marginale eller fraværende (Coates & Humphreys 2008). I nogle tilfælde decideret negative, upåagtet at der er en stærk tro blandt mange aktører om det modsatte (Storm, Thomsen & Jakobsen 2017).

Når det er vanskeligt at finde dokumentation for sådanne håndgribelige effekter ved eliteidræt på et samfundsmæssigt plan, og det ligeledes er de få, der på individuelt plan kan sikre sig en velbetalt tilværelse gennem en elitekarriere, svækker det den overordnede mening med aktiviteterne. Man kan derfor argumentere for, at den bredere samfundsmæssige relevans af eliteidrætten skal begrundes på anden vis. Det interessante i den sammenhæng er, at der både med vægt i Tangens teoretiske perspektiv – men også konkret, empirisk – kan findes belæg for, at *uhåndgribelige* effekter (så som identitetsdannelse og lykke) kan udgøre det bredere samfundsmæssige argument for ressourceanvendelsen på området (se f.eks.: Wicker, Hallmann, Breuer & Feiler 2012; Kavetsos & Szymanski 2010).

Hvad angår de udøvere, der dyrker sport på elite-niveau, må det være en rimelig antagelse, at de gør det, fordi det giver dem en form for nytte, når de stræber efter at stimulere sportssystemets sejrskode. I hvert fald giver det dem en form for mening, de kan bruge bredere i deres liv. Mistrivsel eller lign. blandt eliteudøvere skal ikke negligeres, men i det store hele ved vi som nævnt, at udøverne angiver at leve en god tilværelse (Storm 2008).

For de, der iagttager sporten, synes meget ligeledes at indikere, at det giver dem nytte. Interessen og de fanrelationer, de bygger op i forhold til sportshold eller specifikke udøvere, indikerer på det teoretiske plan (Chen 2007), men også det empiriske (Joern 2006), at det er noget, der medvirker til identitetsdannelse, og som gør, at de oplever at få stimuleret det moderne samfunds systemmæssige forventninger (Storm 2013). Som nævnt er elitesportens funktion, at den som spejlaktivitet kan fremvise relevante metoder, adfærd og normsæt samt teste deres relevans uden store samfundsmæssige risici (Tangen 1997). For eliteudøverne står der selvfølgelig noget på spil i

deres elitekarriere – prestige, økonomi, karriere, skadesrisiko mv. – men i et bredere samfundsmæssigt perspektiv er risikoen ved nederlag eller kamp begrænset. Sportens spejlsystemfunktion er virksom der- ved, at den reducerer det moderne samfunds kompleksitet og forventningerne om fremskridt til nogle meget enkle udtryk formet i koden vinde/tabte.

De meningsgivende effekter, der opstår i den forbindelse, er i princippet af lige så stor værdi som de håndgribelige økonomiske effekter, der påstås at eksistere. I artiklens konkluderende afsnit vil jeg drøfte dette spørgsmål lidt nærmere.

AFSLUTNING OG PERSPEKTIVERING

Eliteidrætten er omgærdet af megen positiv kommunikation vedr. dens eksternaliteter og (økonomiske) effekter, men de fleste er vanskelige at dokumentere. Inden for de kommercialiserede sportsgrene er der ganske vist arbejdspladser og andre effekter at iagttage, men massemediesystemets (Luhmann 2000) optagethed af sportens kode forvrænger proportionerne (Sperling, Nordskilde & Bergander 2010). De danske superligaklubber, der nyder enorm medieopmærksomhed, omsatte f.eks. for 2,7 mia. kr. i 2017⁹⁾, men til sammenligning omsatte dagligvarekoncernen COOP for knap 45 mia. kr. samme år. Professionel sport er reelt 'small business', som Szymanski og Kuypers (2000) formulerer det. Heller ikke de mange events afholdt på dansk jord giver anledning til store økonomiske effekter (Storm 2012b). Så hvad skal det hele gøre godt for? Det mulige svar har både en politisk og forskningsmæssig komponent.

Hvad angår den forskningsmæssige, er der som nævnt både teoretisk og empirisk belæg for at hævde, at mennesker har nytte af de elitesportslige aktiviteter. Tangens ide om, at sporten har en spejlfunktion i det moderne samfund, kommer i det lys empirisk til udtryk ved, at de, der dyrker elitesport, gives en selvrealiseringsmulighed udtrykt i et enkelt formsprog, der er kalibreret med det modernes overordnede lededifference. Det giver dem mening, i den forstand som systemteorien bruger mening som grundbegreb. Konkret giver sportens systemkode kommunikationen retning og reducerer kompleksitet, hvilket resulterer i nytte, når sejren opnås. Samtidig er det engagement, eliteudøveren må lægge for dagen for at opnå fremskridtet, en retningsgivende motor i et samfund med øget kompleksitet.

For den omverden, der kigger på, er der også nytte i spil. Tilknytningen til et bestemt hold eller den ge-

nerelle interesse for elitesporten, nogle lægger for dagen, skaber mening. De empiriske studier, der er lavet af emnet, tyder på, at elitesport giver anledning til national stolthed, lykke og identitetsfølelse (se f.eks. Hallmann, Breuer & Kühnreich 2013; Denham 2010; Hilvoorde, Elling & Stokvis 2010; Seippel 2017), hvilket i sig selv er værdifuldt – og ikke også behøver 'hårde' håndgribelige effekter bygget oven på for at være meningsfulde. Når det danske herrehåndboldlandshold bliver verdensmestre, er det f.eks. et konkret udtryk for, hvordan sportssystemets spejlfunktion stimulerer det modernes primære norm til nytte for de interesserede.

Dermed kan der findes en forskningsbaseret argumentation for, at der er noget ved elitesport, som kan retfærdiggøre de forskellige offentlige (direkte og indirekte) tilskud. Det er ikke denne artikels opgave at vurdere, om de investerede ressourcer er for mange eller for få, eller om der er andre ting, de med større ret burde bruges på. Men det er på baggrund af den foreliggende viden vigtigt at opfordre til, at programtilrettelæggelsen af idræts- (og kultur)politikken – og herunder prioriteringen af samfundets ressourcer – baserer sig på de mest korrekte antagelser om deres bredere effekter.

I det omfang det politiske system ønsker at fremme elitesport på den ene eller anden måde, f.eks. ved at understøtte de danske eliteudøveres stræben efter internationale resultater eller ved at afholde store elitesportsevents herhjemme, bør det således i højere grad ske med begrundelser baseret på elitesportens uhåndgribelige, meningsmæssige effekter end de håndgribelige. Det er den politiske komponent. Selvom det i en tid præget af NPM-programmer i den offentlige sektor vinder mest genklang i den politiske kommunikation at knytte an til økonomisk kommunikation om, at støtten til elitesporten eller dens events kommer tilbage i form af (håndgribelige effekter som) øget sundhed, turisme eller lignende, er det ikke rimeligt at gå den vej rundt, når meget tyder på, at det ikke er en helt rimelig udlægning af virkeligheden. Det vil være mere fair og give det mest rimelige indtryk af eliteidrættens samfundsmæssige relevans og betydning for atleterne og de, der følger deres stræben efter resultater tæt, at lade de uhåndgribelige effekter tælle. Det er derfor en konkret anbefaling at lade denne type forståelse og argumentation indgå i beslutningskommunikationen vedr. offentlig ressourceallokering til eliteidrættens, dens udøvere og dens events fremadrettet.

LITTERATUR:

- Bosscher, V. De. (2007). *Sports Policy Factors Leading to International Sporting Success: Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for de Degree of Doctor in Physical Education*.
- Brussels: VUBPRESS. Bosscher, V. De, Shibili, S., Westerbeek, H., & Bottenburg, M. Van (2015). *Successful Elite Sport Policies: An International Comparison of the Sports Policy Factors Leading to International Sporting Success in 15 Nations*. (SPLISS 2.0) Maidenhead: Meyer and Meyer Sports. Chen, J-L. (2007). *Managerial Factors Affecting Team Identification*. PhD-Thesis. Florida State University. <https://diginole.lib.fsu.edu/islandora/object/fsu:182089/datas-tream/PDF/view>.
- Coates, D., & Humphreys, B. R. (2008). *Do Economists Reach a Conclusion on Subsidies for Sports Franchises, Stadiums, and Mega-Events?* *Econ Journal Watch* 5(3): 294–315.
- D'Agati, D. (2013). *The Cold War and the 1984 Olympic Games: A Soviet-American Surrogate War*. New York: Palgrave Macmillan.
- Denham, B. E. (2010). *Correlates of Pride in the Performance Success of United States Athletes Competing on an International Stage*. *International Review for the Sociology of Sport* 45 (4): 457–73. DOI: <https://doi.org/10.1177/1012690210373540>.
- Freeman, K. (2012). *Sport as Swaggering: Utilizing Sport as Soft Power*. *Sport in Society* 15 (9): 1260–74. DOI: <https://doi.org/10.1080/17430437.2012.690403>.
- Hallmann, K., Breuer, C. & Kühnreich, B. (2013). *Happiness, Pride and Elite Sporting Success: What Population Segments Gain Most from National Athletic Achievements?* *Sport Management Review* 16 (2): 226–35. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2012.07.001>.
- Hansen, J. (2012). *The Institutionalization of Team Denmark*. In *Nordic Elite Sport: Same Ambitions, Different Tracks*, edited by Andersen, S. S. & Ronglan, L. T.: 43–61. Oslo: Universitetsforlaget.
- Heinemann, K. (1983). *Grundbog i Idrætssociologi*. Aabybro: Bogforlaget DUO ApS.
- Hilvoorde, van I., Elling, A. & Stokvis, R. (2010). *How to Influence National Pride? The Olympic Medal Index as a Unifying Narrative*. *International Review for the Sociology of Sport* 45: 87–102. DOI: <https://doi.org/10.1177/1012690209356989>.
- Ibsen, B., Hansen, J., & Storm, R. K. (2010). *Elite Sport Development in Denmark*. In *Routledge Handbook on Sport Development*, edited by Houlihan, B.,: 386–98. London: Routledge.
- Jakobsen, J., Solberg, H. A., Halvorsen, T. & Jakobsen, T. G. (2013). *Fool's Gold: Major Sport Events and Foreign Direct Investment*. *International Journal of Sport Policy and Politics* 5 (3): 363–80. DOI: <https://doi.org/10.1080/19406940.2012.717099>.
- Joern, L. (2006). *Homo Fanaticus - Passionerede Fodboldsupportere*. Slagelse: Forlaget Bavnebanke.
- Kavetsos, G., and Szymanski, S. (2010). *National Well-Being and International Sports Events*. *Journal of Economic Psychology* 31 (2): 158–71. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2009.11.005>.
- Luhmann, N. (1995). *Social Systems*. Stanford: Stanford University Press.
- Luhmann, N. (2000). *The Reality of Mass Media*. Cambridge: Polity Press.
- Luhmann, N. (2003). *Organization*. In *Autopoietic Organization Theory: Drawing on Niklas Luhmann's Social Systems Perspective*, edited by Bakken, T. & Hermes, T: 31–52. Copenhagen: Copenhagen Business School Press.
- Nielsen, K., Nielsen, A. G., Christensen, S. M. & Storm, R. K. (2002). *Kontraktspillere i Håndbold Og Fodbold: Undersøgelse Af Sociale, Uddannelsesmæssige Og Sportslige Vilkår for Danske Kontraktspillere 2002*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter. Hellerup: Poula Helth Rådgivning ApS. <http://www.idan.dk/vi-densbank/forskning-og-analyser?s=kontraktspillere+i+fodbold+og+håndbold>.

- Nielsen, K., Nielsen, A. G. & Storm, R. K. (2000). *Den Danske Subelites Vilkår År 2000*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter. <http://www.idan.dk/vidensbank/downloads/den-danske-subelites-vilkaar-aar-2000---bind-i/a6ae5f4b-428e-471f-b103-96d700000000>.
- Nielsen, K. & Storm, R. K. (2014). *En Ny Dansk Guldalder? Danmarks Resultater i Den Skærpede Konkurrence Om Medaljer*. In 1984 - Team Danmark - 2014: Jubilæumsskrift i Anledning Af Team Danmarks 30 År, edited by Willeberg, S. & Schäfer, K: 64–83. Brøndby: Team Danmark.
- Seippel, Ø. (2017). *Sports and Nationalism in a Globalized World*. International Journal of Sociology 47 (1): 43–61. DOI: <https://doi.org/10.1080/00207659.2017.1264835>.
- Sperling, J., Nordskilde, H. & Bergander, E. (2010). *Spillet Udenfor Banen: Succes Og Fiasko i Dansk Fodbold*. Copenhagen: L&R Business.
- Storm, R. K. (2008). *Notat Vedr. Team Danmarks Forlængede Ungdomsuddannelsesforløb*. København: www.idan.dk. <https://www.idan.dk/vidensbank/downloads/notat-vedroerende-team-danmarks-forlaengede-ungdomsuddannelsesforloeb/393c9672-e98d-4857-ba80-a3ae00b6ec2a>
- Storm, R.K. (2012a). *Danish Elite Sport and Team Denmark: New Trends?* In Nordic Elite Sport: Same Ambitions, Different Tracks, edited by Andersen, S. S. & Ronglan, L. T.: 224–36. Oslo: Universitetsforlaget.
- Storm, R.K. (2012b). *Økonomiske Effekter Og Idrætsbegivenheder: Kan Sport Give Vækst?* In Forum for Idræt 28 (1): 21–36.
- Storm, R. K. (2013). *Kommercielle Sportsklubber: Følelser Eller Forretning?* Odense: PhD Thesis: University of Southern Denmark.
- Storm, R. K., & Almlund, U. (2006). *Håndboldøkonomi.dk: Fra Forsamlingshus til forretning*. København: Idrættens Analyseinstitut. [http://www.idan.dk/vidensbank/udgivelser/haandboldoekonomidk-fra-forsamlingshus-til-forretning-\(resume\)/5c678830-ac5e-4508-8aa2-97e000dd642f](http://www.idan.dk/vidensbank/udgivelser/haandboldoekonomidk-fra-forsamlingshus-til-forretning-(resume)/5c678830-ac5e-4508-8aa2-97e000dd642f).
- Storm, R. K., Nielsen, C. G. & Jakobsen, T. G. (2018). *Can International Elite Sport Success Trickle down to Mass Sport Participation? Evidence from Danish Team Handball*. In European Journal of Sport Science 18 (8): 1139–50. DOI: <https://doi.org/10.1080/17461391.2018.1489000>.
- Storm, R. K., & Nielsen, K. (2017). *Er Skandinavien Konkurrencedygtig? Danmark, Norge Og Sveriges Historiske Resultater i International Elitesport*. In Bred Og Spiss! NTNU Handelshøyskolen 50 År: En Vitenskabelig Jubilæumsantologi, edited by Busch, T., Olaussen, J. O. & Pettersen, I. J.: 364–80. Oslo: Fagbokforlaget.
- Storm, R. K., & Nielsen, K. (2018). *Danske Eliteresultater 2017: Et Bump På Vejen Eller Reel Tilbagegang?* Danmarks Konkurrenceevne i International Elitesport. København: Idrættens Analyseinstitut. <http://www.idan.dk/vidensbank/downloads/danske-eliteresultater-2017/28049968-70d1-4bf0-8f0d-a863008d4670>.
- Storm, R. K., Nielsen, K. (2019). *Danske Eliteresultater 2018: Frem, Tilbage Eller Ligevægt?* Danmarks aktuelle niveau i international elitesport. Aarhus: Idrættens Analyseinstitut. <https://www.idan.dk/vidensbank/downloads/danske-eliteresultater-2018/f1f7e84e-4ca3-4c88-b277-a9e700e01567>.
- Storm, R. K., Nielsen, K. & Thomsen, F. (2016). *Can a Small Nation Be Competitive in the Global Sporting Arms Race? The Case of Denmark*. Managing Sport and Leisure 21 (4): 181–202. DOI: <https://doi.org/10.1080/23750472.2016.1243993>.
- Storm, R. K., Rask, S., Nielsen, C. G. & Holskov, U. (2018). *Team Danmark Brugerundersøgelse 2018*. København: Idrættens Analyseinstitut & Mind the Customer.
- Storm, R. K., Thomsen, F. & Jakobsen, T. G. (2017). *Do They Make a Difference? Professional Team Sports Clubs' Effects on Migration and Local Growth: Evidence from Denmark*. Sport Management Review 20 (3): 285–95. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2016.09.003>.
- Szymanski, S. & Kuypers, T. (2000). *Winners and Losers: The Business Strategy of Football*. London: Penquin Books.
- Tangen, J. O. (1997). *Samfunnets Idrett: En Sosiologisk Analyse Av Idrett Som Socialt System, Dets Evolusjon Og Funksjon Fraa Arkaisk Til Moderne Tid*. Oslo: University of Oslo.
- Tangen, J. O. (2004). *Hvordan Er Idrett Mulig? Skisse Til En Idrettssosiologi*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Tangen, J. O. (2010). *Observing Sport Participation: Some Sociological Remarks on the Inclusion/Exclusion Mechanism in Sport*. In Observing Sport: Modern System Theoretical Approaches, edited by Wagner, U., Storm, R. K. & Hoberman, J.: 131–61. Schöndorff: Hofmann Verlag.
- Thyssen, O. (2000). *Luhmann Og Sporten*. In Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory 1 (1): 49–65. DOI: <https://doi.org/10.1080/1600910X.2000.9672771>.
- Wicker, P., Hallmann, K., Breuer, C. & Feiler, S. (2012). *The Value of Olympic Success and the Intangible Effects of Sport Events – a Contingent Valuation Approach in Germany*. In European Sport Management Quarterly (12): 337–55. DOI: <https://doi.org/10.1080/16184742.2012.693117>.

NOTER:

- Denne artikel gentager i enkelte tilfælde (justeret) tekst fra tidligere arbejder af forfatteren. I afsnit to trækkes på Storm (2013), og i afsnit tre trækkes på Storm og Nielsen (2018) og Storm (2008).
- Der foreligger ikke robust materiale vedr. den eksakte størrelse på de midler, det offentlige bruger på eliten, så det er ikke muligt at give et godt estimat. Men indirekte støttes eliten via folkeoplysningsloven (lokale- og aktivitetstilskud til bredden, der leverer talenterne til eliten) og facilitetsbyggeri til haller, udendørsarealer og opvisningsanlæg i kommunerne. På statsligt niveau ydes støtte via finansloven og via udlodningsmidlerne (overskuddet fra Danske Spil) til specialforbundene og Team Danmark. Artiklen går tættere på det direkte tilskud til Team Danmark nedenfor.
- Det er vigtigt her at nævne, at vi i denne sammenhæng ser bort fra andre mulige definitioner af (idræt og) sport, hvorunder visse aktiviteter ikke i direkte forstand orienterer sig i forhold til tabe/vinde koden, men er mere rekreative, unyttige og legende (Heinemann 1983).
- I henhold til eliteloven må Team Danmark ikke yde støtte til professionelle eller egentlig erhvervsvirksomhed.
- I tiden frem mod starten af 1990'erne er Team Danmarks indtægter præget af store stigninger i overskuddet fra tips- og lottospil herhjemme, som Team Danmark modtager størstedelen af sine midler fra. Siden har udviklingen været mere moderat, hvilket også har påvirket de direkte statslige tilskud til institutionen.
- <https://www.teamdanmark.dk/vores-arbejde/elitekommuner>
- I undersøgelsen indgår også svar fra atleter i de professionaliserede sportsgrene, og det er dem, der primært ligger i de høje indkomstkategorier.
- Omend det selvfølgelig skal bemærkes, at udøverne er unge og derfor (naturligt) ikke har store indtægter (som andre unge, der ikke dyrker eliteidræt).
- https://www.idan.dk/nyhedsoversigt/nyheder/2018/b120_vaeksten-humper-efter-i-dansk-superligaekonomi/

Rasmus K. Storm (ph.d.) er analyse- og forskningschef ved Idrættens Analyseinstitut (www.idan.dk). Han er derudover førsteamanuensis II (adjungeret lektor, 20 pct.) ved NTNU Handelshøyskolen i Trondheim, hvor han er tilknyttet Center for Sport and Culture Management Research (www.ntnu.no/scmr).